

REMISSVAR

2018-11-12
Dnr 3.9:0517/18

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

God och nära vård- en primärvårdsreform (SOU 2018:39) (S2018/03436/FS)

Inledning

Barnombudsmannen har i uppdrag att företräda barn och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Med utgångspunkt i vårt uppdrag lämnar vi övergripande kommentarer om förslagen vilka vi bedömer är av särskild vikt för barn och unga:

- Elevhälsan behöver få ett utökat hälsofrämjande uppdrag för att stärka möjligheterna att agera när barn och unga är i behov av stöd och vård vid psykisk ohälsa.
- Det bör inrättas en barnlots i varje landsting/region som ansvarar för att barn får tillgång till vård. Barnlotsens funktion är att se till att remissinstanser, barn och unga och deras vårdnadshavare hittar rätt i vårdkedjan.
- Utredningen saknar både ett barnperspektiv och ett barnrättsligt perspektiv vilket är anmärkningsvärt med tanke på att barnkonventionen blir lag den 1 januari 2020.

I övrigt har vi inga synpunkter.

Enligt artikel 24 i barnkonventionen har varje barn rätt till bästa möjliga hälsa samt tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering. Konventionsstaterna ska sträva efter att säkerställa att inget barn berövas sin rätt att ha tillgång till sådan hälso- och sjukvård. Vidare ska konventionsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att barn tillhandahålls nödvändig hälso- och sjukvård med tonvikt på utveckling av primärvården. Enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté) är barns rätt till hälsa inte bara viktig i sig. Att rätten till hälsa förverkligas är nödvändigt för att barnet ska kunna åtnjuta alla de andra rättigheterna i konventionen. Dessutom är rätten till hälsa beroende av att många andra rättigheter i konventionen förverkligas.¹

¹ FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar Nr 15 (2013) om Barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa (art. 24) CRC/C/GC/15 p 7.

Utredningen beskriver att färdplanen kommer utvecklas mot att patienten får en god, nära och samordnad vård och omsorg som stärker hälsan. Målet är också att patienten är delaktig utifrån sina förutsättningar och preferenser. Att barn som patienter ska göras delaktiga framgår i såväl barnkonventionens artikel 12 som i patientlagen (2014:821). Det innebär bland annat att barnet ska informeras på ett sätt som är anpassat till barnets ålder, mognad, erfarenhet och andra individuella förutsättningar.² De professionella som ger informationen ska så långt som möjligt försäkra sig om att barnet förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen. Barnets inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Enligt 1 kap 8 § i patientlagen ska barnets bästa särskilt beaktas när hälso- och sjukvård ges till barn. FN:s barnrättskommitté har uttryckt oro över att relevanta yrkesgrupper inte har tillräcklig utbildning i bedömning av barnets bästa.³ Barnombudsmannen anser att kunskap om barnkonventionen och hur den kan användas i allt arbete som rör barn och unga utgör ett viktigt led i arbetet med att förbättra barns uppväxtvillkor och därigenom deras hälsa.

I det fortsatta arbetet med färdplanen avser utredningen att det förebyggande arbetet, inklusive elevhälsan, samt samverkan för dem med störst behov av samordning så som barn och unga med psykisk ohälsa ska utvecklas. Barnombudsmannen välkomnar detta eftersom elevhälsan har en viktig roll att spela för att tidigt möta barn och unga som har frågor om sin hälsa. Barnombudsmannen anser att skolans huvudmän, kommuner eller friskolor måste säkerställa att elevhälsan är tillgänglig på alla skolor och har ett arbetssätt som sänker trösklar för barn som behöver stöd och råd. I vår rapport om nyanlända barns hälsa var en av slutsatserna att elevhälsan tar ett stort ansvar för de nyanlända barnens hälsa ur ett brett perspektiv. Elevhälsan behöver få ett utökat hälsofrämjande uppdrag för att stärka möjligheterna att agera när barn och unga är i behov av stöd och vård vid psykisk ohälsa.⁴

I såväl vår årsrapport *Bryt tystnaden- barn och unga om samhällets stöd vid psykisk ohälsa* från 2014, som vår delrapport om *Nyanlända barns hälsa 2017* lyfte vi fram vikten av samverkan. Vi föreslår bland annat att det i varje landsting/region inrättas en barnlots som ansvarar för att barn får tillgång till vård för till exempel psykisk ohälsa. Barnlotsens funktion är att se till att remissinstanser, barn och unga och deras vårdnadshavare hittar rätt i vårdkedjan. Det handlar om att säkerställa att barn och ungdomar skyndsamt får kontakt med den instans som kan ge dem adekvat stöd. Barnlotsen måste vara minst en person med kompetens att göra en första bedömning vad gäller behov av stöd och behandling. När barn eller föräldrar inte vet vart de ska vända sig så ska de kunna vända sig direkt till barnlotsen som ordnar en första tid åt dem i rätt verksamhet.

Utredningen analyserar förslagen ur en mängd olika perspektiv, men inte vilka konsekvenser dessa får ur ett barnperspektiv eller ett barnrättsligt perspektiv. Detta är anmärkningsvärt med tanke på att barnkonventionen blir lag den 1 januari 2020. I enlighet med barnkonventionens artikel 3 ska, vid alla åtgärder som rör barn, i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. FN:s barnrättskommitté förtydligar att prövningar av barnets bästa ska göras vid utformandet av ny

² 3 kap 6 § patientlagen

³ FN:s barnrättskommitté, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, p 17fb.

⁴ Barnombudsmannen. Nyanlända barns hälsa. Delrapport i Barnombudsmannens årstema 2017 – Barn på flykt. s 40.

lagstiftning.⁵ Barnombudsmannen anser att det är viktigt att regeringen skapar förutsättningar för statliga utredningar att låta barn som berörs av en utredning att bli hörda samt för utredningen att pröva barnets bästa, inklusive en barnrättslig konsekvensanalys.

Föredragande i ärendet har varit jurist Emma Enhol och utredare Karin Röbäck de Souza.

Elisabeth Dalin
barnombudsman

⁵ FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar Nr 14 (2013) om Barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet, p 14b.